

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۸، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۴، صفحات ۱-۱۶

سنجش گرایش جوانان روستایی به سکونت در روستا و عوامل مؤثر بر آن در روستاهای قصرشیرین

صحرا اسعدی و جعفر یعقوبی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۴/۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۸/۱۳

چکیده

جوانان روستایی به مثابه بازوی کار در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده‌های روستایی نقشی ارزنده دارند. تحقیق حاضر با هدف بررسی گرایش جوانان روستایی به روستانشینی و نیز شناسایی عوامل مؤثر بر آن در روستاهای قصرشیرین انجام شد. جامعه آماری تحقیق را کلیه جوانان روستاهای این شهرستان در دامنه سنی ۱۵ تا ۲۹ سال تشکیل دادند (N=۴۲۳۰) که از آن میان، ۱۱۸ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای با استفاده از رابطه کوکران به‌عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. پژوهش حاضر، از نظر هدف، کاربردی و از نظر محل انجام، میدانی بود و در آن، از روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی استفاده شد. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۰ پردازش شدند. نتایج نشان داد که میانگین رتبه‌ای گرایش جوانان روستایی به روستانشینی، از نظر پاسخ‌گویان، ۳/۲۵ در مقیاس طیف لیکرت بود. همچنین، نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که به ترتیب، دو متغیر «احساس ارزشمندی در روستا» و «گرایش به اشتغال در بخش کشاورزی» نقش مثبت و سه متغیر «حمایت ناکافی دولت»، «میزان درآمد سالانه خانوار از بخش غیرکشاورزی» و «کمبود

* به ترتیب، دانشجوی کارشناسی ارشد گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی دانشگاه زنجان؛ نویسنده مسئول و دانشیار گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی دانشگاه زنجان (yaghobi@znu.ac.ir).

امکانات تفریحی و ورزشی در روستا» نقش منفی در گرایش جوانان روستایی به سکونت در روستا داشته، ۵۹/۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند.

کلیدواژه‌ها: روستا، گرایش به سکونت، جوانان روستایی، توسعه روستایی.

مقدمه

امروزه، هدف توسعه روستایی را رسیدن به یک تعادل پویا در راستای ارزش‌های روستایی و بهبود زندگی روستاییان می‌دانند. اتحادیه اروپا توسعه روستایی را ابزاری برای بهبود رفاه اقتصادی، اجتماعی و محیط زندگی ساکنان روستایی می‌داند (Rahmon Ibrahim, 2014). بر این اساس، این اتحادیه لازمه رسیدن به توسعه روستایی و اقتصادی را رسیدن به توسعه کشاورزی می‌داند. کشاورزی یک نظام گسترده دارای چندین مفهوم است که با فرآیندهای اجتماعی، سیاسی، زیست‌محیطی، فرهنگی و اقتصادی در تعامل است (Whitfield et al., 2015)؛ و لازمه رسیدن به توسعه روستایی و اقتصادی توسعه بخش کشاورزی است. کشاورزی بیست درصد اشتغال و حدود دوازده درصد تولید ناخالص ملی را تشکیل می‌دهد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱)؛ بر اساس این آمار، مشخص می‌شود که پس از نفت، کشاورزی بزرگ‌ترین مزیت کشور است. بر اساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن کشور در آبان ۱۳۹۰، روستاها با جمعیتی بیش از ۲۱ میلیون و چهارصد هزار نفر ۲۸/۶ درصد جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند. مهم‌ترین نقش جامعه روستایی تولیدکنندگی است؛ نود درصد تولیدات کشاورزی و سی درصد تولیدات صنعتی در روستاها صورت می‌گیرد، که گویای توانمندی و توانایی‌های روستاهاست (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱).

در کشورهای در حال توسعه، بیشتر جوانان در مناطق روستایی زندگی می‌کنند و منبعی حیاتی برای رسیدن به توسعه روستایی و کشاورزی به‌شمار می‌روند. در واقع، جوانان بزرگ‌ترین سرمایه‌های هر کشور محسوب می‌شوند. جوانان نه‌تنها رهبران آینده بلکه بخشی از سرمایه انسانی هر کشور برای رسیدن به توسعه‌اند (Olujde, 2008). از این‌رو، جوانان به‌مثابه بخشی مهم از جمعیت کشور که سزاوار بهره‌مندی از امکانات رشد

و تعالی‌اند و نیز در قالب نیروی انسانی بالقوه که در تأمین منابع انسانی سهمی به‌سزا دارند، شایسته توجه بیشتری هستند (پورسینا و همکاران، ۱۳۸۷).

جوانی دوره‌ای از زندگی افراد است که به دوران کودکی پایان می‌دهد و در پی آن، فرد وارد دنیای کار می‌شود. در این دوره، جوانان بازوی کار جامعه محسوب می‌شوند. سازمان ملل در سال ۲۰۰۲ جوانان را جزو سرمایه‌های اصلی هر کشور برای دستیابی به توسعه روستایی دانسته و اشاره کرده است که سرمایه‌گذاری در راستای بهبود آینده جوانان تنها راه برای رشد و توسعه هر کشور است (Olujde, 2008). جوانان در این دوره از زندگی خود از امیال و آرزوهایی چون شغل، درآمد، شأن و منزلت، موقعیت اجتماعی و یا نوعی خاص از زندگی برخوردارند. کلید جذب این جوانان به جامعه روستایی شناسایی و لحاظ کردن این امیال و آرزوها و تلاش در راستای فراهم کردن امکان دستیابی آنها به اهدافشان است؛ و موفقیت سیاست توسعه اجتماعی کشور نیز در گرو جذب و حفظ جوانان روستایی برای سکونت در روستا و اشتغال به کشاورزی است (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۳). گرایش جوانان روستایی به مناطق روستایی در اقامت آنها بسیار مؤثر است (ارتیاعی و همکاران، ۱۳۹۰). در واقع، گرایش نوعی احساس مطلوب و یا نامطلوب انسان نسبت به امور یا پدیده‌های مختلف است (برکوویتز، ۱۳۷۲) که بر رفتار انسان تأثیر می‌گذارد و از این‌رو، تمایل و تصمیم‌گیری انسان در انجام یا عدم انجام هر کاری بدان وابسته است (علی‌بیگی، ۱۳۸۷). با این همه، گرایش جوانان به سکونت در روستا تبیین نشده است و باید نسبت به افزایش گرایش مساعد جوانان روستایی اقدام شود که برای این کار، آگاهی از عوامل اثرگذار در گرایش جوانان روستایی امری ضروری است. البته این عوامل در شهرستان قصرشیرین هنوز شناسایی نشده‌اند؛ بنابراین، تحقیق حاضر به بررسی گرایش به سکونت در روستا و عوامل مؤثر بر آن در میان جوانان روستایی این شهرستان می‌پردازد.

چارچوب نظری پژوهش حاضر بر نظریه فیشباین و آیزن مبتنی است. به باور آنها، رفتار انسان در پی زنجیره‌ای از عوامل پدید می‌آید و حلقه پیش از بروز رفتار قصد و نیت انجام آن است؛ قصد و نیت نیز به نوبه خود تابع دو متغیر است: ۱- گرایش بدان

رفتار، و ۲- هنجار ذهنی؛ اولی یک متغیر فردی و شخصی است که فرد نتیجه انجام یک رفتار یا یک پدیده را از نظر خودش ارزیابی می‌کند، و دومی یک متغیر نشان‌دهنده نفوذ و فشار اجتماعی است که شخص آن را برای انجام یک کار (رفتار) احساس و درک می‌کند. میزان تأثیر هر کدام از این دو متغیر («گرایش» و «هنجار ذهنی») در پدید آمدن قصد و نیت همیشه یکسان نیست و بستگی به شخصیت فرد و شرایط اجتماعی دارد و از این رو، گاهی ممکن است تأثیر گرایش بیشتر باشد و گاهی تأثیر هنجار ذهنی. در این نظریه، گرایش رفتار به نوبه خود تابع دو عامل دیگر در نظر گرفته شده است: ۱- انتظار فایده یا باور، و ۲- ارزیابی فایده. انتظار فایده به معنی آن است که یک شخص تا چه حد از یک پدیده انتظار فایده دارد. در نظریه فیشباین و آیزن، متغیر هنجار ذهنی منعکس‌کننده نفوذ و فشار اجتماعی روی یک شخص برای انجام یک رفتار است، بدین معنی که شخص بدین مسئله توجه دارد که تا چه حد رفتارش مورد تأیید یا توبیخ افراد یا گروه‌هایی خاص قرار خواهد گرفت؛ این متغیر خود به دو عامل دیگر تجزیه می‌شود: ۱- انتظار آنکه یک رفتار خاص از سوی دیگر افراد مهم گروه چگونه ارزیابی می‌شود که می‌توان آن را دیگران نامید، و ۲- انگیزه پیروی از انتظارات دیگران (Fishbein and Ajzen, 1975).

پژوهش‌های مختلف در داخل و خارج از کشور به بررسی عوامل مؤثر بر گرایش جوانان روستایی به سکونت در روستا پرداخته‌اند که در ادامه، به برخی از آنها اشاره می‌شود.

محمدرضایی و همکاران (۱۳۹۲) تحقیقی با هدف بررسی انگیزه روستاییان برای ماندگاری در روستا در شهرستان نیریز انجام داده‌اند. نتایج نشان داد که عواملی نظیر عضویت در تشکل‌ها، دسترسی به رسانه، و تعداد خانوار روستاییان نقشی در انگیزه ماندن کشاورزان در روستا ندارد. همچنین، متغیرهای سن، وضعیت اقتصادی و نوع زمین بر میزان انگیزه روستاییان برای ماندگاری در روستا اثرگذار بوده است. رستمعلی‌زاده و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی با هدف بررسی عوامل مؤثر بر ماندگاری جوانان روستایی در شهرستان اهر، نشان دادند که متغیرهای وضعیت اشتغال،

تحصیلات، نوع شغل، میزان درآمد ماهانه خانوار، طبقه اقتصادی خانواده از نظر خود پاسخ‌گویان، و محل اشتغال پاسخ‌گویان در ماندگاری جوانان در روستا نقش اساسی دارند؛ و در نهایت، جوانان ساکن در نواحی روستایی اهر، به ترتیب اولویت، مؤلفه‌های برخورداری از امکانات رفاهی، امکانات آموزشی- فرهنگی، داشتن منابع طبیعی غنی و مرغوب، بهره‌مندی از امکانات بهداشتی- درمانی، امکانات شغلی، وجود وسیله آمد و شد، و امکانات تفریحی و ورزشی را از ویژگی‌هایی می‌دانند که می‌تواند جوانان را در روستا نگهدارد و مانع روی آوردن آنها به مناطق شهری شود.

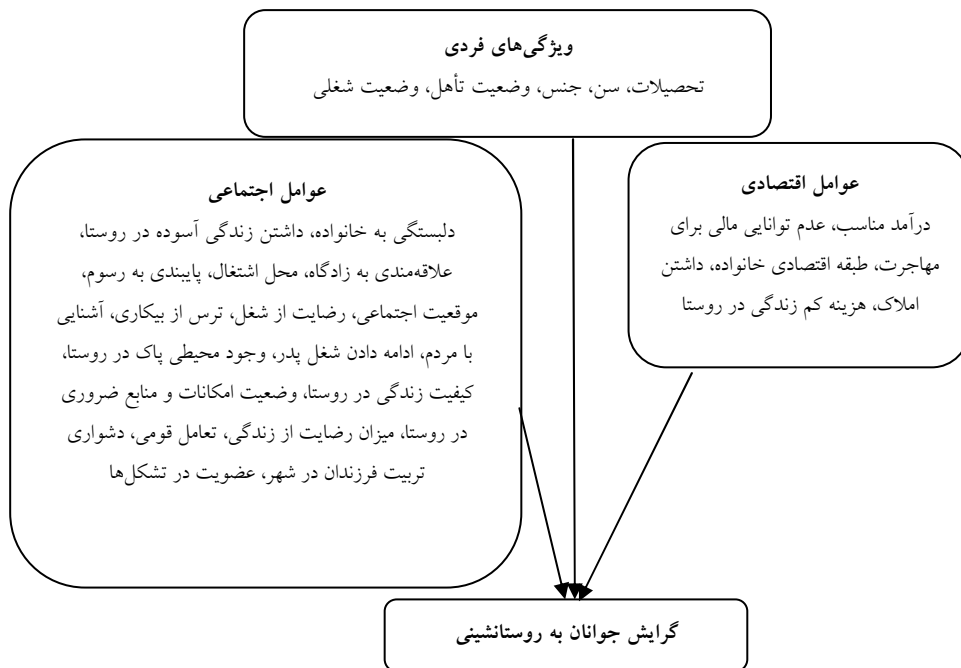
نتایج تحقیق پناهی و پیشرو (۱۳۹۰)، با هدف بررسی عوامل مؤثر بر مهاجرت جوانان روستایی به شهر، نشان داد که نبود فرصت‌های شغلی در مناطق روستایی، نبود درآمد کافی، سختی کار کشاورزی، نرخ بالای رشد جمعیت روستا و تبلیغات نادرست درباره زندگی مرفه شهری از نظر افراد مورد بررسی اهمیت کمتری در تبیین مهاجرت روستایی داشت؛ همچنین، بررسی نتایج این مطالعه نشان داد که نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی در مهاجرت جوانان روستایی از عوامل اقتصادی مهم‌تر است.

غفاری و ترکی هرچگانی (۱۳۸۹)، در پژوهشی با عنوان «تحلیلی بر عوامل مؤثر در مهاجرت جوانان روستایی به شهر» در روستای صادق‌آباد از توابع بخش سامان در استان چهارمحال و بختیاری، نشان دادند که میزان مهاجرت با جست‌وجوی کار، دستیابی به امنیت شغلی، درآمد و کار بهتر، دستیابی به امکانات تفریحی- ورزشی، دستیابی به تسهیلات آموزشی، و امکانات در شهرها رابطه‌ای معنی‌دار دارد.

نتایج پژوهشی با هدف بررسی علت مهاجرت جوانان روستایی در روستاهای بلژیک و هلند نشان داد که جوانان مهم‌ترین علت مهاجرت را نبود فرصت‌های شغلی در محل زندگی خود می‌دانند (Thissen, 2010).

همچنین، نتایج پژوهشی با هدف تصویر جوانان روستایی از روستا نشان داد که دیدگاه جوانان نسبت به روستا با هم بسیار متفاوت است و افراد دارای جایگاه اجتماعی بالاتر نسبت به افراد دارای جایگاه اجتماعی پایین‌تر دیدگاه مثبت‌تری نسبت به روستا دارند (Rye, 2006).

با توجه به جمع‌بندی پیشینه موجود، مدل مفهومی تحقیق حاضر به صورت شکل ۱ تدوین شد.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

شکل ۱- مدل مفهومی عوامل مؤثر بر گرایش جوانان روستایی به روستانشینی

روش تحقیق

پژوهش حاضر، از نظر ماهیت داده‌ها، از نوع پژوهش‌های کمی، از نظر هدف، کاربردی و از نظر محل گردآوری داده‌ها، از نوع میدانی است. برای جمع‌آوری داده‌های تحقیق، از مطالعه کتابخانه‌ای و جست‌وجوی منابع الکترونیک در بخش تدوین مبانی نظری و پیشینه تحقیق و نیز از پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌های میدانی استفاده شد. بخش

اول پرسشنامه شامل ویژگی‌های فردی و عمومی و بخش دوم آن به سنجش گرایش جوانان روستایی به سکونت در روستا اختصاص داشت. گویه‌های مربوط به سنجش گرایش به روستانشینی با استفاده از گویه‌های مورد استفاده در مطالعات گذشته به صورت اولیه تدوین و در مرحله بعد، با استفاده از نظرات اعضای هیئت علمی و کارشناسان مرتبط در این زمینه، اصلاح شد.

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه جوانان روستاهای شهرستان قصرشیرین است. مطابق با مصوبه بیست و سومین جلسه شورای عالی جوانان در تاریخ ۱۳۸۴/۲/۷، به کلیه زنان و مردان ایرانی ۱۵ تا ۲۹ ساله کشور جوان اطلاق می‌شود. شهرستان قصرشیرین دارای دو بخش و چهار دهستان است و در مجموع، دارای ۳۶ روستا با جمعیت ۷۵۴۹ نفر در سال ۱۳۹۰ بوده و از آن میان، تعداد جوانان بین ۱۵ تا ۲۹ سال ۴۲۳۰ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱). برای نمونه‌گیری، از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای استفاده شد و از بین ۳۶ روستای یادشده، ده روستا به صورت تصادفی انتخاب شدند. حجم نمونه نیز با استفاده از رابطه کوکران ۱۱۸ نفر تعیین شد. در پژوهش حاضر، برای تعیین روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه، از نظریات و پیشنهادها اعضای هیئت علمی رشته‌های ترویج و آموزش کشاورزی و توسعه روستایی استفاده شد و پس از انجام اصلاحات مورد نظر آنها، روایی پرسشنامه تأیید شد. همچنین، به منظور تعیین پایایی، از پیش‌آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد و بر اساس نتایج محاسبه، مقدار آلفای کرونباخ برای بخش گرایش به روستانشینی پرسشنامه ۰/۷۱ به دست آمد.

همچنین، در بخش آمار توصیفی، از شاخص‌های میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات استفاده شده است. در بخش آمار استنباطی نیز برای بررسی رابطه نگرش به روستانشینی با متغیرهای مستقل، با توجه به نرمال بودن توزیع متغیرهای مورد بررسی، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. همچنین، به منظور برآورد متغیرهای مؤثر بر نگرش جوانان به روستانشینی، از رگرسیون خطی چندگانه به روش گام به گام استفاده شد.

نتایج و بحث

بر اساس نتایج به دست آمده، میانگین سنی پاسخ‌گویان ۲۴/۵ سال با انحراف معیار ۳/۳۳ سال بود، ۵۵/۹ درصد آنها مرد و ۴۴/۱ درصد زن، و ۵۱/۷ درصد مجرد و ۴۸/۳ درصد متأهل بودند. نتایج نشان داد که میانگین تعداد سال‌های تحصیل رسمی پاسخ‌گویان ۱۲/۴ سال با انحراف معیار ۲/۷۸ سال بود؛ همچنین، ۶۶/۹ پاسخ‌گویان فاقد تحصیلات دانشگاهی بودند. داده‌های به دست آمده نشان داد که از بین ۱۱۸ پاسخ‌گو، ۵۸/۵ درصد فاقد شغل و تنها ۴۱/۵ درصد دارای شغل بودند. نتایج نشان داد که میانگین تعداد مسافرت پاسخ‌گویان به شهر در ماه ۱۲/۸۲ با انحراف معیار ۹/۷۵ بار بود. میانگین تعداد خویشاوندان ساکن در شهر پاسخ‌گویان ۲۳/۲۶ با انحراف معیار ۱۶/۱۶ نفر بود. بر اساس داده‌های به دست آمده، میانگین تجربه زندگی پاسخ‌گویان (کار، تحصیل) در شهر ۳۲/۲۳ با انحراف معیار ۴۲/۳۶ ماه بود. داده‌های به دست آمده نشان داد که میانگین سابقه کار کشاورزی در کنار خانواده در بین ۱۱۸ پاسخ‌گو ۷/۵ با انحراف معیار ۴/۷۹ سال بود. نتایج به دست آمده نشان داد که میانگین سابقه کار پاسخ‌گویان به صورت مستقل ۳/۲۷ با انحراف معیار ۲/۱۵ سال بود.

همچنین، وضعیت عضویت و استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی توسط جوانان روستایی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱- وضعیت عضویت و استفاده از شبکه اجتماعی مجازی (n=۱۱۸)

شبکه	عضویت		میزان استفاده در شبانه روز (دقیقه)	
	بلی.٪	خیر.٪	میانگین	انحراف معیار
وایبر	۵۰/۸	۴۹/۲	۵۰/۵	۳۱/۳۱
لاین	۲۴/۶	۷۵/۴	۴۰/۸۶	۲۹/۲۵
تلگرام	۵/۹	۹/۱	۲۵/۷۱	۱۶/۹۴

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همان‌گونه که جدول ۱ نشان می‌دهد، میزان عضویت جوانان روستایی در شبکه اجتماعی وایبر و نیز میانگین استفاده آنها از این شبکه اجتماعی نسبت به شبکه‌های اجتماعی لاین و تلگرام بیشتر بود.

گرایش جوانان روستایی به روستانشینی با استفاده از طیف لیکرت پنج‌سطحی از «کاملاً موافقم» تا «کاملاً مخالفم» سنجش شد، که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲- گرایش جوانان روستایی به روستانشینی از منظر پاسخ‌گویان (n=۱۱۸)

ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه
۰/۲۲	۰/۹۳	۴/۳۰	در محیط روستا روابط بین مردم صمیمی‌تر است
۰/۲۶	۱/۰۳	۳/۹۲	به دلیل دشوار بودن تربیت فرزندان در شهر، علاقه‌مند به زندگی در روستا هستم
۰/۲۶	۱/۰۱	۳/۸۹	آشنا بودن اغلب افراد با همدیگر در روستا مزیت است
۰/۳۵	۱/۳۰	۳/۶۹	روستا را دوست دارم به دلیل اینکه زادگاه من است
۰/۳۵	۱/۲۵	۳/۶۳	روستا از لحاظ آب و هوایی مکانی مناسب برای زندگی است
۰/۳۲	۱/۱۵	۳/۶۰	به دلیل علاقه‌مندی به فرهنگ روستا، مایل به زندگی در آن هستم
۰/۳۹	۱/۳۴	۳/۴۶	زندگی در روستا بسیار لذت‌بخش است
۰/۳۷	۱/۲۴	۳/۴۰	محیط روستا برای تربیت و آموزش فرزندان مناسب نیست*
۰/۴۰	۱/۳۱	۳/۲۹	زندگی در روستا راحت و آسوده است
۰/۴۹	۱/۳۸	۲/۸۴	زندگی در روستا دارای آینده‌ای روشن نیست*
۰/۳۹	۱/۰۹	۲/۸۱	زندگی در روستا دارای آینده‌ای روشن است
۰/۴۷	۱/۲۰	۲/۵۴	در روستا امکانات لازم و کافی برای زندگی وجود دارد
۰/۵۷	۱/۲۱	۲/۱۱	در روستا میزان رشد سرمایه نسبت به شهر کمتر است*
۰/۵۳	۱/۱۱	۲/۰۸	در روستا فرصت‌های شغلی محدودی برای جوانان وجود دارد*
۰/۱۹	۰/۶۱	۳/۲۵	نمره کل گرایش به روستانشینی

* برای این گویه‌ها کدگذاری معکوس انجام شده است

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که میانگین رتبه‌ای گرایش جوانان روستایی به روستانشینی از نظر پاسخ‌گویان دارای ۳/۲۵ است، گویای آنکه میزان گرایش جوانان روستایی به روستانشینی در سطح متوسط تا مساعد است. به‌منظور بررسی رابطه گرایش جوانان روستایی به روستانشینی با متغیرهای مستقل، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد، نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳- نتایج تحلیل همبستگی «گرایش جوانان به روستانشینی» با متغیرهای مستقل (n=۱۱۸)

گرایش جوانان روستایی به روستانشینی		متغیر مستقل
ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	
۰/۲۱۸*	۰/۰۲۲	سطح تحصیلات مادر
-۰/۲۶۶*	۰/۰۲۰	میزان تقریبی درآمد سالانه خانوار از بخش غیرکشاورزی
۰/۵۷۱**	۰/۰۰۰	گرایش به اشتغال در بخش کشاورزی
-۰/۳۳۱**	۰/۰۰۰	پایین بودن درآمد بخش کشاورزی
-۰/۳۴۰**	۰/۰۰۰	حمایت ناکافی دولت
-۰/۱۸۸*	۰/۰۴۰	عدم توجه جامعه به کشاورزی
-۰/۲۵۸*	۰/۰۰۵	تسهیلات ناکافی برای فعالیت در کشاورزی
-۰/۲۳۰*	۰/۰۱۲	جذابیت مشاغل غیرکشاورزی از لحاظ جایگاه و درآمد
۰/۳۰۵**	۰/۰۰۱	کمبود امکانات رفاهی و خدماتی در روستا
-۰/۲۶۲**	۰/۰۰۴	کمبود امکانات تفریحی و ورزشی در روستا
-۰/۲۵۸*	۰/۰۰۵	نبود آینده روشن در روستا
-۰/۲۳۵*	۰/۰۱۱	فقدان شغل و مشکلات پیدا کردن کار مناسب در روستا
-۰/۲۲۳*	۰/۰۱۵	عدم امکان انجام فعالیت‌های متنوع اقتصادی در روستا
۰/۵۷۱**	۰/۰۰۰	تصویر از روستا
۰/۵۷۱**	۰/۰۰۰	احساس ارزشمندی در روستا

* سطح معنی‌داری پنج درصد ** سطح معنی‌داری یک درصد

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همان‌گونه که جدول ۳ نشان می‌دهد، سطح تحصیلات مادران جوانان روستایی با گرایش جوانان روستایی به روستانشینی در سطح ۰/۰۵ و گرایش به اشتغال در بخش

کشاورزی، تصویر از روستا و احساس ارزشمندی در روستا در میان جوانان روستایی در سطح ۰/۰۱ رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد؛ همچنین، درآمد سالانه خانوار از بخش غیرکشاورزی، عدم توجه جامعه به کشاورزی، جذابیت مشاغل غیرکشاورزی از لحاظ جایگاه و درآمد، نبود آینده روشن در روستا، فقدان شغل مناسب و مشکلات پیدا کردن کار مناسب در روستا، و عدم امکان انجام فعالیت‌های متنوع اقتصادی با «گرایش جوانان روستایی به روستانشینی» در سطح ۰/۰۵ رابطه منفی و معنی دار وجود دارد. همچنین، نتایج نشان می‌دهد که پایین بودن درآمد بخش کشاورزی، عدم حمایت کافی دولت، تسهیلات و امکانات ناکافی برای فعالیت در کشاورزی، کمبود امکانات رفاهی و خدماتی در روستا و کمبود امکانات تفریحی و ورزشی در روستا در سطح ۰/۰۱ رابطه منفی و معنی دار با «گرایش جوانان روستایی به روستانشینی» دارند.

برای بررسی تأثیر متغیرهای مستقل مورد مطالعه بر متغیر وابسته «گرایش جوانان روستایی به روستانشینی»، از مدل رگرسیون چندگانه استفاده شد؛ نتایج به دست آمده از رگرسیون گام به گام در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴- ضرایب تعیین متغیرهای تأثیرگذار در گرایش جوانان روستایی به روستانشینی

مراحل	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین (R ^۲)	ضریب تعیین تعدیل شده (Ad R ^۲)
۱	۰/۵۸۲	۰/۳۳۹	۰/۳۳۲
۲	۰/۷۱۵	۰/۵۱۱	۰/۵۰۱
۳	۰/۷۵۶	۰/۵۷۲	۰/۵۵۸
۴	۰/۷۷۳	۰/۵۹۷	۰/۵۷۹
۵	۰/۷۸۹	۰/۶۱۸	۰/۵۹۷

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با نگاهی به مدل به دست آمده از تحقیق (جدول ۴)، مشاهده می‌شود که در اولین گام، متغیر «احساس ارزشمندی در روستا» وارد معادله شد. مقدار ضریب همبستگی

چندگانه (R) برابر ۰/۵۸۲ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۳۳۲ به دست آمد. در گام دوم، تحلیل «نگرش به اشتغال در بخش کشاورزی» وارد معادله شد که برای آن، ضریب همبستگی چندگانه برابر با ۰/۷۱۵ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۵۰۱ به دست آمد. در گام سوم تحلیل «حمایت ناکافی دولت» وارد معادله شد که این متغیر ضریب همبستگی چندگانه را به ۰/۷۵۶ و ضریب تعیین تعدیل شده را به ۰/۵۵۸ افزایش داد. در گام چهارم تحلیل «میزان درآمد سالانه خانوار از بخش غیرکشاورزی» وارد معادله شد که این متغیر ضریب همبستگی چندگانه را به ۰/۷۷۳ و ضریب تعیین تعدیل شده را به ۰/۵۷۹ افزایش داد. در گام پنجم تحلیل «کمبود امکانات تفریحی و ورزشی در روستا» وارد معادله شد؛ با وارد شدن این متغیر، ضریب همبستگی چندگانه برابر با ۰/۷۸۶ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۵۹۷ به دست آمد. در واقع، این پنج متغیر ۵۹/۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته «گرایش جوانان روستایی به روستاشینی» را تبیین می کنند.

جدول ۵- مقدار تأثیر متغیرهای تأثیرگذار بر گرایش جوانان روستایی به روستاشینی

متغیر	ضریب غیراستاندارد (B)	ضریب استاندارد (Beta)	آماره t	سطح معنی داری
ضریب ثابت	۱/۰۵۹	-	۲/۸۲۴	۰/۰۰۶
احساس ارزشمندی در روستا	۰/۳۱۶	۰/۴۳۸	۶/۳۶۶	۰/۰۰۰
گرایش به اشتغال در بخش کشاورزی	۰/۵۱۶	۰/۳۷۴	۵/۳۵۰	۰/۰۰۰
حمایت ناکافی دولت	-۰/۰۸۸	-۰/۱۷۵	-۲/۳۷۷	۰/۰۲۰
میزان درآمد سالانه خانوار از بخش غیرکشاورزی	-۱/۷۶	۰/۱۷۸	-۲/۶۹۰	۰/۰۰۹
کمبود امکانات تفریحی و ورزشی در روستا	-۰/۰۸۴	-۰/۱۶۶	-۲/۲۲۹	۰/۰۲۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه گیری و پیشنهادها

بر اساس نتایج به دست آمده، بین گرایش جوانان به روستانشینی و گرایش آنها به اشتغال در بخش کشاورزی رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد، که با یافته‌های شعبانعلی فمی (۱۳۸۴)، مخت و همکاران (۱۳۹۱) و علی بیگی (۱۳۸۸) هم‌راستا و بیانگر ارتباط متقابل گرایش به کشاورزی و گرایش به روستانشینی است. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های مربوط به تشویق جوانان به سکونت در روستا و اشتغال در بخش کشاورزی به صورت یکپارچه تدوین و اجرا شوند.

همچنین، بین گرایش جوانان روستایی به روستانشینی و حمایت ناکافی دولت رابطه منفی و معنی دار وجود دارد، که با یافته‌های مخت و همکاران (۱۳۹۱) و رحمن ابراهیم (Rahmon Ibrahim, 2014) هم‌راستا و نشان‌دهنده آن است که یکی از دلایل عمده پایین بودن گرایش جوانان به سکونت در روستا و نیز مهاجرت از روستا نبود امکانات کافی در روستاهاست. با توجه بدین یافته، پیشنهاد می‌شود که دولت در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و بودجه‌های سالانه، با محور قرار دادن روستاها و اختصاص بودجه کافی، نسبت به افزایش امکانات در روستاها و کاهش فاصله روستا و شهر از نظر امکانات اقدام کند.

همچنین، بین گرایش جوانان روستایی به روستانشینی و عدم توجه جامعه به کشاورزی رابطه منفی و معنی دار وجود دارد، که با یافته‌های آفاسی‌زاده (۱۳۷۵) و تیسن (Thissen, 2000) هم‌راستا است. اگرچه طی سال‌های گذشته، در رسانه‌های جمعی و کتاب‌های درسی، سعی شده است که جایگاه و اهمیت کشاورزی و روستا تبیین شود، ولی با توجه بدین یافته پژوهشی، مشخص می‌شود که این برنامه‌ها چندان موفق نبوده است؛ از این رو، پیشنهاد می‌شود که موانع اثربخشی این برنامه‌ها بررسی شود و با توجه به نتایج آن، اصلاحات لازم در آنها صورت گیرد؛ همچنین، اختصاص بودجه بیشتر به بخش کشاورزی و افزایش سطح امکانات در روستاها به ملموس شدن توجه دولت و جامعه به کشاورزی در میان جوانان روستایی کمک می‌کند.

نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که به ترتیب، دو متغیر احساس ارزشمندی در روستا و گرایش به اشتغال در بخش کشاورزی نقش مثبت و سه متغیر برداشت فرد از

عدم حمایت کافی دولت، میزان درآمد سالانه خانوار از بخش غیرکشاورزی، و کمبود امکانات تفریحی و ورزشی در روستا نقش منفی در گرایش جوانان روستایی به سکونت در روستا دارند. رستمعلی زاده و همکاران (۱۳۹۲)، علوی زاده و میرلطفی (۱۳۹۲)، اولوجده (Olujde, 2008) نیز به تأثیر مثبت احساس رضایت از روستا بر گرایش به روستانشینی اشاره داشتند. عمانی (۱۳۸۷)، رستمعلی زاده و همکاران (۱۳۹۲)، اسکندری و دین پناه (۱۳۸۵)، پورسینا و همکاران (۱۳۸۷) و آفاسی زاده (۱۳۷۵) نیز در مطالعات خود نبود امکانات رفاهی و تفریحی در روستا را یکی از موانع گرایش مساعد جوانان به روستانشینی و شغل کشاورزی گزارش کردند؛ بر این اساس، پیشنهاد می شود که به منظور ارتقای این گونه امکانات، دولت در مناطق روستایی به احداث مکان های تفریحی و ورزشی مانند بوستان و باشگاه ورزشی بپردازد.

منابع

- آفاسی زاده، فتح الله (۱۳۷۵). *نگرش جوانان روستایی نسبت به کشاورزی و سنجش گرایش های شغلی آنان در منطقه بالاجن قائمشهر و تبیین رسالت آموزشی ترویجی*. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه تربیت مدرس، گروه ترویج و آموزش کشاورزی.
- ارتیاعی، فاطمه؛ چیدری، محمد؛ و جعفری، مجید (۱۳۹۰)، «عوامل تأثیرگذار بر مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی، مطالعه موردی: استان کرمانشاه». *فصلنامه پژوهش های روستایی*، دوره ۲، شماره ۳، صص ۵۷-۸۴.
- اسکندری، جمشید و دین پناه، غلامرضا (۱۳۸۵)، «بررسی عوامل مؤثر در ایجاد انگیزه جهت اشتغال جوانان روستایی در فعالیت های کشاورزی در استان اصفهان». *فصلنامه اقتصاد*، شماره ۲۷۰، صص ۱۵۰-۱۶۱.
- پناهی، لیلا و پیشرو، حمدالله (۱۳۹۰)، «بررسی عوامل مؤثر بر مهاجرت جوانان روستایی به شهر (مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی شهرستان مرودشت)». *فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای*، سال ۱، شماره ۲، صص ۴-۵۰.
- پورسینا، مهناز؛ چیدری، محمد؛ فرج الله حسینی، جمال؛ و طهماسبی، مریم (۱۳۸۷)، «عوامل مؤثر بر میزان انگیزه جوانان روستایی برای اشتغال به حرفه کشاورزی: مطالعه موردی روستاهای شهرستان کلاردشت». *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۳، شماره ۳، صص ۳۱-۴۹.

رستمعلی‌زاده، ولی‌الله؛ قاسمی اردهایی، علی؛ و رستمی، نیر (۱۳۹۲)، «عوامل مؤثر بر ماندگاری جوانان روستایی، مطالعه موردی: شهرستان اهر». *فصلنامه پژوهش‌های روستایی*، دوره ۴، شماره ۳، صص ۵۰۵-۵۳۴.

سلطانی، عباس؛ چهارسوقی امینی، حامد؛ و آرایش، محمدباقر (۱۳۹۳)، «تحلیل عوامل مؤثر بر گرایش جوانان روستایی شهرستان ایلام به اشتغال در بخش کشاورزی». *پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، سال ۷، شماره ۳، صص ۷۲-۵۷.

علوی‌زاده، امیرمحمد و میرلطفی، محمدرضا (۱۳۹۲)، «نقش اقتصاد غیرزراعی بر ماندگارسازی روستاییان در مناطق روستایی شهرستان سمیرم». *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، سال ۳، شماره ۱۰، صص ۷۱-۸۲.

علی‌بیگی، امیرحسین (۱۳۸۷)، «جوانان روستایی شهرستان کرمانشاه و چالش انتخاب شغل کشاورزی». *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۱، شماره ۱، صص ۵۹-۷۶.

عمانی، احمدرضا (۱۳۸۷)، «شناسایی ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و زراعی مؤثر بر نگرش جوانان روستایی جهت اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی». *اولین همایش ملی مدیریت و توسعه کشاورزی پایدار در ایران*، ۳ تا ۵ دی ماه ۱۳۸۷، اهواز، مؤسسه عالی علمی و پژوهشی سیمای دانش.

غفاری، رامین و ترکی هرچگانی، معصومه (۱۳۸۹)، «تحلیلی بر عوامل مؤثر در مهاجرت جوانان روستایی به شهر، مطالعه موردی: روستای صادق‌آباد از توابع بخش سامان در استان چهارمحال و بختیاری». *فصلنامه مسکن و محیط روستا*، دوره ۲۹، شماره ۱۳۲، صص ۹۱-۱۰۲.

برکوویتز، لئونارد (۱۳۷۲)، *روانشناسی اجتماعی*. ترجمه محمد حسین فرجاد و عباس محمدی اصل، تهران: انتشارات اساطیر.

محمدرضایی، محمد؛ حیاتی، داریوش؛ و زمانی، غلامرضا (۱۳۹۲). «انگیزه روستاییان به منظور ماندگاری در روستا، مطالعه موردی: روستای قطرویه شهرستان نیریز». *همایش ملی الکترونیکی کشاورزی و منابع طبیعی پایدار*.

مخت، سارا؛ باقری، اصغر؛ و شعبانعلی فمی، حسین (۱۳۹۱)، «نگرش جوانان روستایی شهرستان گنبد کاووس نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی». *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۵، شماره ۴، صص ۱۱۵-۱۳۶.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۱)، «گزیده نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰». قابل دسترسی در: www.amar.ir/portals/0/files/abstract/1390

Fishbein, M. and Ajzen, H. (1975), *Beliefs, Attitudes, Intentions, and Behaviors*. Reading, MA: Addison-Wesley.

- Olujde, M. (2008), "Attitude of youth towards rural development projects in Lagos State". *Nigeria. J. Soc. Sci.*, 17(2): 163-167.
- Rahmon Ibrahim, M. (2014), "How rural agricultural development project (animal production) can use projects' benefits for improving the economic status of framers". *Journal of Procardia Economics and Finance* 8: 484-489.
- Rye, R. (2006), "Rural youths' images of the rural". *Journal of Rural Studies* 22: 409-421.
- Thissen, F. (2010), "Migration intentions of rural youth in the Westhoek, Flanders, Belgium and the Veenkoloniën, the Netherlands". *Journal of Rural Studies*: 428-436.
- Whitfield, S.; Dixon, J. L.; Mulenga, B. P.; and Ngoma, H. (2015), "Conceptualising farming systems for agricultural development research: cases from Eastern and Southern Africa". *Agricultural Systems* 133: 54-62.